

ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนกับประชาชนที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม
ทางการเมืองในตำบลหัวช้าง อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ
Patronage Relationship Community Leader and People Affecting
Political Participation in Hua Chang Sub-district, Uthumphon Phisai District,
Sisaket Province

สุเทวี คงคุณ*
Sutewee Kongkoon

Received: July 17, 2023 Revised: September 14, 2023 Accepted: September 26, 2023

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาความสัมพันธ์และรูปแบบระบบอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนกับประชาชน 2. ศึกษารูปแบบและโครงสร้างเครือข่ายสังคมระบบอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนกับประชาชน และ 3. ศึกษาความเกี่ยวข้องของความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลหัวช้าง อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนในตำบลหัวช้าง อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างการสุ่มแบบกลุ่มหรือพื้นที่ (Cluster Random Sampling) จำนวน 400 คน จาก 11 หมู่บ้าน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม จำนวน 25 ข้อ 3 ด้าน มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.95 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนกับประชาชนที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในตำบลหัวช้าง อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในรายด้าน ดังนี้ 1. ด้านความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนกับประชาชนในชุมชน พบว่า ผู้นำใช้วิธีการติดต่อพบปะกับสมาชิกในชุมชนช่วงเวลาที่ดำรงตำแหน่งอยู่ โดยพบปะด้วยตนเอง ทุกครั้งที่มีโอกาสและพบปะเมื่อมีการประชุม 2. ด้านรูปแบบและโครงสร้างของเครือข่ายของสังคม ระบบอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนกับประชาชน พบว่า รูปแบบการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ลักษณะพึ่งพาเอื้อเฟื้อต่อกัน และ 3. ด้านความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในชุมชน พบว่า ผู้นำชุมชนเป็นผู้ให้ความร่วมมือกับทางราชการในการเผยแพร่ความรู้ด้านการปกครองแบบประชาธิปไตยแก่ประชาชนในชุมชน

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมทางการเมือง, ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์, ผู้นำชุมชน

* อาจารย์สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

Abstract

The objectives of this research were 1. to study the patronage relationship between community leaders and people 2. to study the model and structure of social network and 3. to study the patronage relationship between community leaders and people that affects political participation in Hua Chang Sub-district, Uthumphon Phisai District, Sisaket Province. The sample groups used in this research were 400 samples from 11 communities of Hua Chang Sub-district, Uthumphon Phisai District, Sisaket Province, who were randomized with the use of cluster random sampling method. The instrument used in data collection was a 25 item questionnaire with a confidence value of 0.95. The statistics used for data analysis were percentage, mean, standard deviation.

The findings revealed that overall opinions were at a high level with regards to the patronage relationship community leader and people affecting political participation in Hua Chang Sub-district, Uthumphon Phisai District, Sisaket Province. Examining each aspect, the following findings were explored. 1. For the patronage relationship between community leaders and people, community leaders are inclined to establish a direct connection with their fellow community members, engaging in face-to-face interactions regularly and at every possible opportunity. 2. For the mode and structure of patronage social networks of the community leaders and members, it is found that the pattern of mutual aid is characterized according to mutual dependence within the community. Last, 3. The patronage relationship between community leaders and people that affects political participation shows that community leaders cooperate with the government, it is found that community leaders cooperate with the government in disseminating knowledge about democratic governance to people in the community.

Keywords: Political Participation, Patronage Relationship, Community Leader

บทนำ

พื้นฐานสังคมไทยในอดีตดั้งเดิมเป็นสังคมที่มีแต่ความสุข มีการพึ่งพาอาศัยกัน ประกอบอาชีพเกษตรกรรม การดำเนินชีวิตโดยทั่วไป มีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติ เมื่อมีการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มก็เกิดความสัมพันธ์ต่อกัน ในหลายรูปแบบ สิ่งนี้เองที่โยงโยคนในสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างเป็นปกติสุข โดยความสัมพันธ์ทางสังคมขั้นพื้นฐานที่เห็นเป็นปรากฏการณ์โดยทั่วไปก็คือ ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ นอกจากนี้ยังมีความสัมพันธ์รูปแบบอื่นอีกมากมาย และที่โดดเด่นอย่างยิ่งในสังคมไทยก็คือ ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ ด้วยเหตุที่ว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่มีโครงสร้างทางสังคมที่ซับซ้อนและประกอบด้วยสถาบันอันเป็นพื้นฐานที่สำคัญ ทำให้สังคมดำรงอยู่ได้อย่างเป็นปึกแผ่น อันได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันการเมืองการปกครอง สถาบันทางเศรษฐกิจ สถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา ซึ่งสถาบันเหล่านี้ไม่ได้ดำรงอยู่แบบโดด ๆ หากแต่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน อาศัยพึ่งพาซึ่งกันและกัน ในขณะเดียวกันทุกคนย่อมทำตามบทบาทและสถานภาพของตนเอง ด้วยเหตุเหล่านี้เองที่ก่อให้เกิดชนชั้นทางสังคมที่มาจากความแตกต่างทางด้านฐานะ อำนาจ หน้าที่ ระบบชนชั้นนี้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางสังคมของคนเป็นอย่างมาก

ระบบอุปถัมภ์เป็นกลไกที่ยึดโยงอย่างต่อเนื่องกับการเมืองไทย บุคคลแม้มีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ พร้อมความหวังอย่างเต็มเปี่ยมที่จะพัฒนาประเทศชาติ แต่ไม่มีสมัครพรรคพวก ญาติพี่น้อง รุ่นพี่คนรู้จัก และบุคคลที่เป็นกลุ่มอ้างอิงที่ก็นำพาตนเองเข้าไปทำงานและสร้างประโยชน์ให้กับประเทศชาติได้อย่างเต็มภาคภูมิ จนทำให้เกิดการแต่งตั้ง มอบหมาย และฝากอนาคตของประเทศไว้กับพวกพ้อง ระบบอุปถัมภ์ดังกล่าวมีอยู่มากในการเมืองไทยและระบบราชการไทย ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า มิได้คำนึงถึงหลักคุณธรรม ความเสมอภาค ความรู้ความสามารถ ความมั่นคง และความเป็นกลางทางการเมือง ระบบราชการยังคงมีการใช้ระบบเส้นสาย พวกพ้อง มีการใช้ดุลพินิจตามอำเภอใจของผู้มีอำนาจ จนทำให้ข้าราชการแทบทุกหน่วยงานขาดขวัญกำลังใจ เพราะการแต่งตั้งและโยกย้ายเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่งของข้าราชการไม่ได้พิจารณาจากคุณสมบัติที่เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ (อุราชนก คงกล้า, 2561, หน้า 378)

ผู้นำชุมชน หมายถึง ผู้ที่มีความสามารถมากพอที่จะทำให้ประชาชนในชุมชนได้ร่วมกันคิดพิจารณา ปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงชุมชนในทางที่ดีขึ้น หรือนำพาใจขึ้นจากสภาพเดิมที่เป็นอยู่ เป็นผู้ที่จะช่วยให้ประชาชนในชุมชนมีการตกลงร่วมกันหาแนวทางในการปฏิบัติงานร่วมกัน เพื่อให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้แล้วล่วงหน้า เป็นผู้ที่มีความสามารถชักจูงประชาชนในชุมชนได้ เป็นผู้มีบารมี มีอำนาจ มีอิทธิพลต่อประชาชน และเป็นตัวกลางในการส่งเสริมความร่วมมือกันของประชาชนในการทำงานในชุมชน ดังนั้นผู้นำชุมชนจึงมีบทบาทที่สำคัญมาก ในภารกิจที่จะเอื้ออำนวย ส่งเสริมสนับสนุนและมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนโดยอาศัยรูปแบบและโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ในระบบสังคมการเมืองและเศรษฐกิจของชุมชน เพราะสังคมชุมชนยังคงมีวิถีชีวิตที่ผูกพันและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ประชาชนย่อมมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันในลักษณะต่าง ๆ อันเกิดเป็นความสัมพันธ์ทางสังคมขึ้นมา

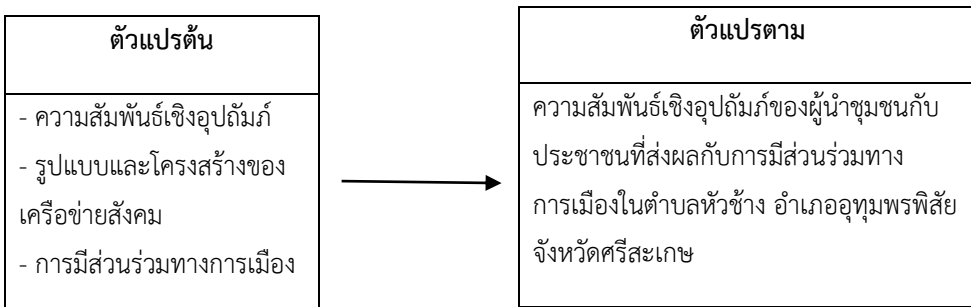
สภาพของชุมชนในตำบลหัวช้าง เป็นพื้นที่ที่ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม พื้นฐานความสัมพันธ์ในชุมชนส่วนมากจะเป็นระบบอุปถัมภ์กันในหมู่เครือญาติและเกิดการสั่งสมบุญคุณของนักรการเมืองที่มีต่อผู้นำชุมชนก็อยู่ในลักษณะที่เป็นระบบอุปถัมภ์เชิงอำนาจ และผู้นำชุมชนก็เป็นผู้นำรุ่นเก่าที่นำพามากับระบบ

อุปถัมภ์ ยึดถือแนวปฏิบัติรูปแบบดั้งเดิม จึงทำให้ผู้นำชุมชนคนรุ่นใหม่ขาดโอกาสในการก้าวขึ้นมาทำหน้าที่ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในชุมชน ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญที่ได้กล่าวมาข้างต้นทำให้สนใจที่จะศึกษาและทำการวิจัยความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนกับประชาชนที่มีผลกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในตำบลหัวช้าง อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนกับประชาชนในตำบลหัวช้าง อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ
2. เพื่อศึกษารูปแบบและโครงสร้างของเครือข่ายสังคม ระบบอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนกับประชาชน
3. เพื่อศึกษาความเกี่ยวข้องของความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตำบลหัวช้าง อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับระบบอุปถัมภ์

พระครูวาทีธรรมวิภาช, พระครูวิจิตรรัตนวัตร, พระครูรัตนสุตากร, และไพรัตน์ ฉิมหาด (2563, หน้า 62 - 71) ได้กล่าวถึงระบบอุปถัมภ์ว่า เป็นลักษณะของความสัมพันธ์ที่เกื้อหนุนหรือแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างกัน จึงก่อให้เกิดการแบ่งกลุ่มหรือแบ่งแยกเป็นพวกพ้องกันอย่างชัดเจน การเอื้อประโยชน์ให้กับคนใกล้ชิด การตอบแทนซึ่งกันและกัน การมุ่งแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเองหรือพวกพ้องมากกว่าการดำเนินการใด ๆ ที่จะเป็ประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม โดยแสดงให้เห็นถึงการขาดความรับผิดชอบต่อสังคมและจิตสำนึกที่ดี ในฐานะพลเมืองคนหนึ่งของประเทศ และตราบใดที่ระบบอุปถัมภ์ยังคงมีบทบาทอยู่ในการเมืองย่อมส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นและประเทศชาติ อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมแบบอำนาจนิยมให้เบ่งบานในสังคมการเมืองไทยต่อไป ซึ่งนับเป็สิ่งที่ขัดกับวิถีทางการปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยสิ้นเชิง

แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำชุมชน

กัมพล เพ็ชรลอมทอง, สุรภา เอมสกุล, และธนิสสา โรจนตระกูล (2564, หน้า 354 - 368) พบว่า การสร้างชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืนแบบพึ่งพาตนเองเป็นกระบวนการส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนมีการรวมตัวกัน วิเคราะห์ วิจัย วิจารณ์ ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนของตนเองเพื่อร่วมกันแสวงหาทางเลือกหรือทางออกของชุมชน การรวมตัวกันของสมาชิกในชุมชน กลุ่มองค์กรประชาชนก่อให้เกิดพลังในการดำเนินกิจกรรมในชุมชนผ่านการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ซึ่งกันและกันอย่างเป็นระบบ ยึดหลักการมีส่วนร่วมให้ชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

วินิจ ผาเจริญ, สุริยจรัส เตชะตันมินสกุล, สถาพร แสงสุโพธิ์, และนนท์ นำประทานสุข (2565, หน้า 6 - 8) ศึกษาเรื่องบทบาทผู้นำชุมชนท้องถิ่นในการเสริมสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านโป่งกุ่ม ตำบลป่าเมี่ยง อำเภอตอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผู้นำชุมชนท้องถิ่นเป็นผู้มีบทบาทสำคัญทั้งบทบาทด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรม บทบาทดังกล่าว สามารถที่จะแก้ไขปัญหาการว่างงาน ปัญหาอาชญากรรม รวมทั้งเกิดการรวมกลุ่มสามารถสร้างอาชีพและเกิดรายได้ในชุมชน โดยการให้ชุมชนตัดสินใจแก้ไขปัญหาและจัดการกับปัญหาด้วยพลังของคนในชุมชน ตลอดจนบทบาทการอนุรักษ์และส่งเสริมสนับสนุนโดยการให้คุณค่าและความสำคัญกับหลักปฏิบัติศาสนกิจและวัฒนธรรมที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษซึ่งสะท้อนออกในด้านภาษา ศาสนา การแต่งกาย และกิจกรรมประเพณีต่าง ๆ ของชุมชน

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (2561, หน้า 13) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีลักษณะร่วมกันสองประการ ได้แก่ 1) ต้องเป็นไปตามความสมัครใจและ 2) ต้องมีจุดมุ่งหมายเพื่อมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้มีอำนาจ นอกจากนี้ กิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองต้องเป็นไปตามที่ระบบการเมือง และกฎหมายกำหนดให้กระทำได้ หรืออาจใช้วิธีการที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมายก็ได้

สรุปได้ดังนี้ การที่จะทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนาสิ่งสำคัญที่จะทำให้เกิดการขับเคลื่อนสังคมคือ ผู้นำชุมชนต้องมีคุณสมบัติคือ การเสียสละ จิตสาธารณะ กล้าคิด กล้าลงมือทำ และประชาชนยอมรับนับถือในความเป็นภาวะผู้นำ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พัชรรัตน์ นาวา (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของผู้นำชุมชนกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของผู้นำชุมชนระดับต่าง ๆ ในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน มี 2 ลักษณะ คือ บทบาทที่มีความแตกต่างกันไปตาม สถานภาพ และบทบาทที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ผู้นำชุมชนทุกระดับมีบทบาทคล้ายคลึงกัน ในการสนับสนุน ช่วยเหลือ และเป็นสื่อกลางในการสร้างการมีส่วนร่วม ทำให้สมาชิกตระหนักถึงความเป็นเจ้าของชุมชน ซึ่งผู้นำชุมชนและสมาชิกในชุมชนถือเป็นสองปัจจัยสำคัญที่สามารถทำให้ชุมชนพัฒนาได้ แม้ว่าชุมชนมีโครงสร้างพื้นฐานที่ดี สภาพแวดล้อมในชุมชนสมบูรณ์ ทุนชุมชนที่เพียงพอ แต่ถ้าผู้นำชุมชนไม่ให้ความสำคัญต่อกระบวนการพัฒนา และขาดความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชน การพัฒนาจะไม่ยั่งยืน ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน คือ ปัญหาความขัดแย้งของชุมชน และปัญหาการพัฒนาคนไม่ทันการเปลี่ยนแปลง

แนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน ได้แก่ วิสัยทัศน์ของผู้นำในการเป็นแกนหลักในการพัฒนา สร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นกับชุมชน หลักการมีส่วนร่วม การกระจายผลประโยชน์ และการพัฒนาที่ต่อเนื่องเชื่อมโยงกันทุกมิติ

สรายุทธ์ หอมจันทร์ (2563, หน้า 164) ได้ศึกษาภาวะผู้นำของกำนันผู้ใหญ่บ้านที่ส่งผลต่อการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสุพรรณบุรี ผลการศึกษาพบว่า 1. ภาวะผู้นำของกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดสุพรรณบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ดังนี้ ด้านมีแรงขับสูง ด้านมีแรงจูงใจสูง ด้านมีความเชื่อมั่นในตนเอง ด้านมีความซื่อสัตย์ ด้านมีความรู้ในด้านบริหารงานท้องถิ่น 2. การบริหารราชการส่วนท้องถิ่นของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ด้านการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด ได้แก่ ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน ด้านการทะเบียนต่าง ๆ ด้านการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ 3. ภาวะผู้นำของกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดสุพรรณบุรี สามารถพยากรณ์ความสำเร็จของการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นได้ ร้อยละ 75.90 4. ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ภาวะผู้นำของกำนันผู้ใหญ่บ้านด้านมีแรงขับสูง ด้านมีแรงจูงใจสูง ด้านมีความซื่อสัตย์ ด้านมีความเชื่อมั่นในตนเอง ด้านมีความรู้ในด้านบริหารงาน มีอิทธิพลต่อการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสุพรรณบุรีทุกด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อุดม คุมา (2555, หน้า 87 - 88) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนกับประชาชนที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในตำบลพระบาท อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์และรูปแบบระบบอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนและประชาชนของชุมชน ตำบลพระบาท อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง เป็นไปในลักษณะเป็นการช่วยเหลือ พึ่งพาอาศัยเอื้อเฟื้อต่อกัน ซึ่งลักษณะดังกล่าวเป็นความสัมพันธ์ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อวิถีชีวิตของสังคมไทยเพราะความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์เน้นความช่วยเหลือเกื้อกูลและการตอบแทนที่เราเรียกว่า “บุญคุณ” ความสัมพันธ์ในลักษณะเช่นนี้บ่งว่ามีผลดีต่อคนไทยทั้งในด้านสังคมและเศรษฐกิจการเมือง ในส่วนของรูปแบบเครือข่ายโครงสร้างทางสังคม พบว่า พัฒนามาจากระบบเครือญาติในชุมชนเป็นส่วนใหญ่ ด้วยความสัมพันธ์ในระบบดังกล่าว จึงทำให้ระบบอุปถัมภ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนยิ่งเกาะเกี่ยวแน่นแฟ้นยิ่งขึ้นนั่นเอง รวมทั้งความเกี่ยวข้องของความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนกับประชาชนที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น พบว่า หากผู้นำชุมชนมีคุณลักษณะ หรือคุณสมบัติและความรู้ความสามารถที่ดีจะเป็นคุณสมบัติที่สนับสนุนให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยผ่านสายสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของกับผู้นำชุมชนกับประชาชน

สรุปได้ดังนี้ ในการจะแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชุมชน การให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เป็นการดำเนินกิจกรรมที่ตนเองได้มีส่วนได้ส่วนเสียในกิจกรรม โดยมีส่วนร่วมในการคิด การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน และการรับผลประโยชน์ที่ได้จากการทำกิจกรรมนั้น

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนจำนวน 11 หมู่บ้าน ตำบลหัวช้าง อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ปี พ.ศ. 2565 จำนวน 5,296 คน (จำนวนประชากรของตำบลหัวช้าง, 2565)

1.2 กลุ่มตัวอย่างได้จากการสุ่มแบบกลุ่มหรือพื้นที่ (Cluster Random Sampling) โดยแบ่งประชากรเป็นกลุ่มเพื่อเก็บข้อมูลจากจำนวนประชากร 5,296 คน โดยเทียบจากตารางขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Selection of Simple Size) ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 โดยใช้สูตรคำนวณของ Taro Yamane (1973, pp. 727 - 728) ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน โดยจัดเก็บข้อมูลจำนวน 11 หมู่บ้าน ดังนี้ จัดเก็บข้อมูลจาก 10 หมู่บ้าน หมู่บ้านละ 35 คน รวม 350 คน และหมู่ที่ 4 บ้านสำโรงน้อยมีจำนวนประชากรมากที่สุด เก็บข้อมูลจำนวน 50 คน รวมกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 400 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือในการเก็บข้อมูลครั้งนี้คือ แบบสอบถามประชาชนของตำบลหัวช้าง อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ พ.ศ. 2565 ซึ่งแบบสอบถามแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (Check-List) เกี่ยวกับสภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 4 ข้อ ได้แก่ สถานภาพ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 25 ข้อเกี่ยวกับการวัดระดับความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนที่มีต่อผู้นำชุมชนของตำบลหัวช้าง อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งมี 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนกับประชาชนในชุมชน จำนวน 10 ข้อ
2. ด้านลักษณะรูปแบบและโครงสร้างของเครือข่ายของสังคม ระบบอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนกับประชาชน จำนวน 7 ข้อ
3. ด้านความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในชุมชน จำนวน 8 ข้อ

ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์วัดระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อผู้นำชุมชน เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ของ Likert (1976, p.19) มี 5 ระดับ ซึ่งมีความหมายดังนี้

ระดับ 1 หมายถึง ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อผู้นำชุมชนระดับน้อยที่สุด

ระดับ 2 หมายถึง ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อผู้นำชุมชนระดับน้อย

ระดับ 3 หมายถึง ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อผู้นำชุมชนระดับปานกลาง

ระดับ 4 หมายถึง ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อผู้นำชุมชนระดับมาก

ระดับ 5 หมายถึง ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อผู้นำชุมชนระดับมากที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ คำถามปลายเปิดอธิบายแสดงความคิดเห็น

2.2 ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) เพื่อหาความสอดคล้องในด้านโครงสร้าง ความเที่ยงตรงในด้านเนื้อหา ความเหมาะสม ความชัดเจน และความถูกต้องของการใช้ภาษาแล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องของเครื่องมือ (Index of Item Objectives Congruence: IOC) โดยพิจารณาความเที่ยงตรงจากดัชนีความสอดคล้อง คือ เกณฑ์ค่าดัชนีความสอดคล้องมีค่าเท่ากับหรือมากกว่า 0.50 ขึ้นไปจึงถือว่าข้อคำถามนั้นมีความเที่ยงตรงตามเนื้อหาพบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้อง 0.67 จำนวน 3 ข้อ และ 1.00 จำนวน 22 ข้อ และนำเครื่องมือที่ได้ปรับปรุงจากคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิและอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ แล้วนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชาชนในตำบลหัวช้าง อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 30 คน แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) วิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ของ Cronbach การพิจารณาความเชื่อมั่นดูจากค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นที่ต้องมีค่าเท่ากับหรือมากกว่า 0.75 ขึ้นไป พบว่าได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.95

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลตามลำดับดังนี้

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Data Collection and Compilation) โดยผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ เอกสารของทางราชการงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและสืบค้นจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Internet)

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม (Field Data Collection and Compilation) โดยผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปแจกประชากรกลุ่มเป้าหมายแล้วตามเก็บในภายหลัง จนครบตามจำนวน 400 ชุด โดยใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 เดือน ตั้งแต่ พฤษภาคม – มิถุนายน 2565

4. การวิเคราะห์ข้อมูล สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

4.1 นำแบบสอบถามที่ได้รับตอบคืนจากประชาชนตำบลหัวช้าง อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ มาตรวจสอบความถูกต้อง และมีความสมบูรณ์ในการตอบ

4.2 นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามทั้งหมดมาจัดระเบียบข้อมูล ลงรหัส และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

4.3 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

4.4 วิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของผู้นำชุมชนที่มีต่อประชาชนตำบลหัวช้าง อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย (Mean หรือ \bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation หรือ S.D.) จำแนกเป็นรายข้อ รายด้านและรวมทุกด้าน โดยใช้เกณฑ์การแปลความหมายของ Best (1977, p.190) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	จัดอยู่ในระดับความเห็น
4.51 – 5.00	เห็นด้วยมากที่สุด
3.51 – 4.50	เห็นด้วยมาก
2.51 – 3.50	เห็นด้วยปานกลาง
1.51 – 2.50	เห็นด้วยน้อย
1.00 – 1.50	เห็นด้วยน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนกับประชาชนที่มีผลกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในตำบลหัวช้าง อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 254 คน คิดเป็นร้อยละ 63.50 มีอายุ 42 - 52 ปี จำนวน 230 คน คิดเป็นร้อยละ 57.50 มีระดับการศึกษา ระดับประถมศึกษา จำนวน 268 คน คิดเป็นร้อยละ 64.50 และประกอบอาชีพเกษตรกร จำนวน 269 คน คิดเป็นร้อยละ 69.75

2. ผลการศึกษาความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนกับประชาชนที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในตำบลหัวช้าง อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ปรากฏผลดังนี้

ตาราง 1 แสดงความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนกับประชาชนในชุมชน

ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนกับประชาชนในชุมชน	\bar{x}	S.D.	แปลผล
1. ผู้นำใช้วิธีการติดต่อพบปะกับสมาชิกในชุมชนช่วงเวลาที่ดำรงตำแหน่งอยู่ โดยพบปะด้วยตนเองทุกครั้งที่มีโอกาสและพบปะเมื่อมีการประชุม	4.30	0.75	มาก
2. ผู้นำเปิดสำนักงานให้สมาชิกในชุมชนพบปะได้ตลอดเวลา	4.03	0.71	มาก
3. ผู้นำใช้วิธีการในการทราบความต้องการหรือทราบปัญหาของประชาชนด้วยวิธีการพูดคุยกับประชาชน	4.04	0.78	มาก
4. ผู้นำสอบถามจากประชาชนในชุมชนด้วยตัวเอง	4.19	0.73	มาก
5. ผู้นำทราบจากสื่อหรือข่าวประชาสัมพันธ์ เครื่องกระจายเสียงในชุมชน	3.93	0.84	มาก
6. ผู้นำเมื่อได้รับแจ้งปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนใช้วิธีการดำเนินการโดยนำเข้าที่ประชุมคณะกรรมการชุมชน เพื่อหาแนวทางแก้ไข	4.02	0.80	มาก

ตาราง 1 แสดงความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนกับประชาชนในชุมชน (ต่อ)

ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนกับประชาชนในชุมชน	\bar{x}	S.D.	แปลผล
7. ผู้นำ นำเรื่องเดือดร้อนของประชาชนแจ้งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับผิดชอบทันที	4.05	0.84	มาก
8. ผู้นำ สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของประชาชนได้อย่างรวดเร็ว	4.07	0.68	มาก
9. ผู้นำให้ความช่วยเหลือประชาชนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน	4.08	0.82	มาก
10. ผู้นำให้ความช่วยเหลือประชาชนเหมือนคนในครอบครัว	4.18	0.70	มาก
รวม	4.08	0.76	มาก

จากตาราง 1 พบว่า ระดับความคิดเห็นด้านความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนกับประชาชนในชุมชนของตำบลหัวช้าง อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ในภาพรวมมีระดับความคิดเห็น ด้านความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนกับประชาชนในชุมชน ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.08$, S.D. = 0.76) เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่าเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยคือ ผู้นำใช้วิธีการติดต่อพบปะกับสมาชิกในชุมชนช่วงเวลาที่ดำรงตำแหน่งอยู่ โดยพบปะด้วยตนเองทุกครั้งที่มีโอกาสและพบปะเมื่อมีการประชุม รองลงมาคือ ผู้นำสอบถามจากประชาชนในชุมชนด้วยตัวเอง และข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด มีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ ผู้นำทราบจากสื่อหรือข่าวประชาสัมพันธ์ เครื่องกระจายเสียงในชุมชน

3. ผลการศึกษารูปแบบและโครงสร้างของเครือข่ายของสังคม ระบบอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนกับประชาชนของตำบลหัวช้าง อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ปรากฏผลดังนี้

ตาราง 2 แสดงรูปแบบและโครงสร้างของเครือข่ายของสังคม ระบบอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนกับประชาชน

รูปแบบและโครงสร้างของเครือข่ายของสังคม ระบบอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนกับประชาชน	\bar{x}	S.D.	แปลผล
1. รูปแบบการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ลักษณะพึ่งพาเอื้อเพื่อต่อกัน	4.17	0.68	มาก
2. มีการประสานความร่วมมือระหว่างผู้นำชุมชนกับประชาชน	4.10	0.73	มาก
3. มีพลังร่วมกันเพื่อประโยชน์ส่วนรวม	3.95	0.85	มาก
4. มีความสัมพันธ์เกาะเกี่ยวกัน มีความมั่นคงเหนียวแน่น ยั่งยืน และมีการแลกเปลี่ยนระหว่างผู้ให้กับผู้รับที่พึงพอใจทั้งสองฝ่าย	4.15	0.81	มาก
5. มีลักษณะระบบความสัมพันธ์ระหว่างเจ้านายกับลูกน้อง	4.11	0.76	มาก
6. มีลักษณะอุปถัมภ์ระหว่างผู้ให้กับผู้รับ	4.09	0.82	มาก

ตาราง 2 แสดงรูปแบบและโครงสร้างของเครือข่ายของสังคม ระบบอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนกับประชาชน (ต่อ)

รูปแบบและโครงสร้างของเครือข่ายของสังคม ระบบอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนกับประชาชน	\bar{x}	S.D.	แปลผล
7. มีลักษณะเป็นเครือข่ายผูกพันโยงใยระหว่างกัน	4.05	0.86	มาก
รวม	4.09	0.78	มาก

จากตาราง 2 พบว่า ระดับความคิดเห็นด้านรูปแบบและโครงสร้างของเครือข่ายของสังคม ระบบอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนกับประชาชนของตำบลหัวช้าง อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ในภาพรวมมีระดับความคิดเห็นด้านรูปแบบและโครงสร้างของเครือข่ายของสังคม ระบบอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนกับประชาชนในระดับมาก ($\bar{x} = 4.09$, S.D. = 0.78) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า เรียงลำดับค่าเฉลี่ย คือ รูปแบบการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ลักษณะพึ่งพาเอื้อเฟื้อต่อกัน รองลงมาคือ มีความสัมพันธ์เกาะเกี่ยวกัน มีความมั่นคงเหนียวแน่น ยั่งยืนและมีการแลกเปลี่ยนระหว่างผู้ให้กับผู้รับที่พึงพอใจทั้งสองฝ่าย และข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด มีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุดคือ มีพลังร่วมกันเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

4. ผลการศึกษาความเกี่ยวข้องของความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตำบลหัวช้าง อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ปรากฏผลดังนี้

ตาราง 3 แสดงความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในชุมชน

ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในชุมชน	\bar{x}	S.D.	แปลผล
1. ผู้นำชุมชนเป็นผู้ให้ความร่วมมือกับทางราชการในการเผยแพร่ความรู้ด้านการปกครองแบบประชาธิปไตยแก่ประชาชนในชุมชน	4.16	0.68	มาก
2. ผู้นำชุมชนจะเป็นผู้ติดตามข่าวสารเกี่ยวกับบ้านเมืองทั้งในเรื่องเกี่ยวกับการเมือง เศรษฐกิจในหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ มาเผยแพร่หรือพูดคุยกับประชาชนในชุมชนเสมอ	3.98	0.77	มาก
3. ผู้นำชุมชนเป็นผู้กระตุ้นเตือนและจูงใจให้ประชาชนสนใจต่อข่าวสารทางการเมืองเสมอ	4.08	0.80	มาก
4. ผู้นำชุมชนเชื่อในหลักการปกครองอย่างมีส่วนร่วมของประชาชน ยึดมั่นในเสียงส่วนใหญ่ เคารพเสียงส่วนน้อย	3.93	0.80	มาก
5. ผู้นำชุมชนยอมรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเสมอ แม้ว่าจะแตกต่างจากตนเอง	3.94	0.87	มาก

ตาราง 3 แสดงความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในชุมชน (ต่อ)

ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในชุมชน	\bar{x}	S.D.	แปลผล
6. ผู้นำชุมชนและประชาชนได้เคยร่วมกันพิจารณาการทำงานของรัฐบาล รวมถึงสถานการณ์ทางการเมืองอยู่เสมอ	3.97	0.82	มาก
7. ผู้นำชุมชนได้เขียนเรื่องร้องทุกข์ เสนอปัญหาไปยังนักการเมืองท้องถิ่น ผู้นำทางการเมืองและหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ	4.08	0.77	มาก
8. ผู้นำชุมชนได้ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือนักการเมืองท้องถิ่นในการดำเนินตามนโยบายของรัฐบาล	3.99	0.85	มาก
รวม	4.01	0.79	มาก

จากตาราง 3 พบว่า ระดับความคิดเห็นความเกี่ยวข้องด้านความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในชุมชน ของตำบลหัวช้าง อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ในภาพรวมมีระดับความคิดเห็นด้านความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในชุมชน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.01$, S.D. = 0.79) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏว่า ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด มีระดับความคิดเห็นระดับมากที่สุดคือ ผู้นำชุมชนเป็นผู้ให้ความร่วมมือกับทางราชการในการเผยแพร่ความรู้ด้านการปกครองแบบประชาธิปไตยแก่ประชาชนในชุมชน รองลงมาคือ ผู้นำชุมชนเป็นผู้กระตุ้นเตือนและจูงใจให้ประชาชนสนใจต่อข่าวสารทางการเมืองเสมอ / ผู้นำชุมชนได้เขียนเรื่องร้องทุกข์ เสนอปัญหาไปยังนักการเมืองท้องถิ่น ผู้นำทางการเมืองและหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ และข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด คือผู้นำชุมชนเชื่อในหลักการปกครองอย่างมีส่วนร่วมของประชาชนยึดมั่นในเสียงส่วนใหญ่ เคารพเสียงส่วนน้อย

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนกับประชาชนที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในตำบลหัวช้าง อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ มีประเด็นที่สามารถนำมา อภิปรายผล ได้ดังนี้

1. ระดับความคิดเห็นด้านความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนกับประชาชนในชุมชนของตำบลหัวช้าง อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ด้านความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนกับประชาชนในชุมชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ผู้นำใช้วิธีการติดต่อพบปะกับสมาชิกในชุมชนช่วงเวลาที่ดำรงตำแหน่งอยู่ โดยพบปะด้วยตนเองทุกครั้งที่มีโอกาสและพบปะเมื่อมีการประชุม รองลงมาคือ ผู้นำสอบถามจากประชาชนในชุมชนด้วยตัวเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณิชฐา พึ่งเพียร, และธัญรัตน์ วิเชียรวงศ์ (2563) ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนและการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดอ่างทอง ผลการวิจัยพบว่า ด้านความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลตลาดใหม่ อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง ผู้นำชุมชน

ส่วนใหญ่ใช้วิธีการติดต่อพบปะกับสมาชิกในชุมชนช่วงเวลาที่ดำรงตำแหน่งอยู่ โดยการพบปะด้วยตนเองทุกครั้งที่มีโอกาสและพบปะเมื่อมีการประชุมเท่านั้นและเปิดสำนักงานให้สมาชิกในชุมชนพบปะได้ตลอดเวลา ใช้วิธีการในการทราบความต้องการหรือทราบปัญหาของประชาชนด้วยวิธีการพูดคุยกับประชาชน และสอบถามประชาชนในชุมชนด้วยตัวเองเมื่อได้รับแจ้งปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน ผู้นำชุมชนใช้วิธีการดำเนินการโดยนำเข้าที่ประชุมคณะกรรมการชุมชนเพื่อหาแนวทางแก้ไขผู้นำชุมชนเป็นผู้กระตุ้นเตือนและจูงใจให้ประชาชนสนใจต่อข่าวสารทางการเมืองเสมอ

ในด้านสังคมในชุมชน ผลกระทบเชิงลบ ได้แก่ การทำให้ส่งผลเสียต่อการพัฒนาสังคมทำให้เกิดเป็นจุดเริ่มต้นของเกิดการคอร์รัปชันภายในชุมชนเพราะประชาชนในชุมชนเกิดความเคยชินกับการใช้ความสัมพันธ์เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเองเพราะ หมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 3 ไม่ให้การสนับสนุนผู้นำในชุมชนในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ทำให้ 2 หมู่นี้ไม่ได้รับสวัสดิการเรื่อง การเทพูนซีเมนต์ทางเข้าบ้านแต่ละบุคคลเพื่อสะดวกในการเดินทาง เนื่องจากทุกวันนี้เป็นถนนดินแดงธรรมดา ทำให้เกิดปัญหาอย่างมากในช่วงฤดูฝน เพราะเป็นโคลนและทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันระหว่างชุมชนเพราะการให้ความอุปถัมภ์ของนักการเมืองก็จะให้ความช่วยเหลือแก่ผู้นำชุมชนที่มีความสัมพันธ์ส่วนตัว ส่วนผู้นำชุมชนที่ไม่มีความสัมพันธ์ส่วนตัวกับผู้ให้การอุปถัมภ์ก็จะไม่ได้รับความช่วยเหลือและทำให้เกิดช่องว่างของการได้รับทรัพยากรมาพัฒนาชุมชนหมู่ที่ 1 หมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 5 ได้รับการเทพูนซีเมนต์ทางเข้าบ้านเพราะให้การสนับสนุนในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

นอกจากนั้นทำให้ชุมชนได้รับการพัฒนาด้านสาธารณูปโภคที่ดีขึ้นชุมชนที่ได้รับการอุปถัมภ์จากนักการเมืองก็จะมีสาธารณูปโภคที่สามารถตอบสนองในการใช้ชีวิตที่รวดเร็วและทันต่อความต้องการของชุมชน ขณะที่ผลกระทบในด้านบวก พบว่า ทำให้ชุมชนได้รับการพัฒนาด้านสาธารณูปโภคที่ดีขึ้นโดยชุมชนมีช่องทางในการขอรับความช่วยเหลือมากขึ้น ทำให้นักการเมืองกับชุมชนมีความใกล้ชิดกันมากขึ้น นักการเมืองก็รู้ปัญหาของชุมชน ในด้านการเมืองในชุมชนผลกระทบเชิงลบ ได้แก่ ทำให้เกิดผลเสียต่อการพัฒนาทางการเมืองแบบประชาธิปไตย เนื่องจากการคัดเลือกบุคคลเข้าสู่การเมืองมีการใช้ระบบอุปถัมภ์เพื่อจูงใจให้ประชาชนลงคะแนนเสียงให้กับผู้อุปถัมภ์ ทำให้เกิดการแบ่งสรรผลประโยชน์ทางการเมืองที่ไม่เท่าเทียมกัน โดยการยึดความสัมพันธ์ส่วนตัวเป็นหลัก และเกิดความแตกแยกในทางการเมืองที่มาจากการจัดสรรผลประโยชน์เมื่อกลุ่มการเมืองที่ไม่มีความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ต่อกันไม่สามารถที่จะมีอำนาจต่อรองเรื่องของการวางนโยบายและการจัดสรรงบประมาณ จึงทำให้เกิดมีความไม่เห็นด้วยกับการจัดสรรดังกล่าวและอาจเป็นสาเหตุให้เกิดความแตกแยกขึ้น

ขณะที่ผลกระทบเชิงบวก ได้แก่ ทำให้ประชาชนในชุมชนเกิดความตื่นตัวทางการเมืองและต้องการมีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น ต้องการเข้าไปเลือกตั้งเพื่อเลือกคนที่สามารถให้ความช่วยเหลือตนได้หรือมีการรณรงค์ให้เลือกคนที่ตนเองสนับสนุนเพราะได้รับความช่วยเหลือ เป็นต้น

2. ระดับความคิดเห็นด้านรูปแบบและโครงสร้างของเครือข่ายของสังคม ระบบอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนกับประชาชนของตำบลหัวช้าง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดศรีสะเกษ ในภาพรวมมีระดับความคิดเห็นด้านรูปแบบและโครงสร้างของเครือข่ายของสังคม ระบบอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนกับประชาชน ในภาพรวมมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ รูปแบบการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ลักษณะพึ่งพาเอื้อเพื่อต่อกัน

รองลงมาคือ มีความสัมพันธ์เกาะเกี่ยวกัน มีความมั่นคงเหนียวแน่น ยั่งยืนและมีการแลกเปลี่ยนระหว่างผู้ให้กับผู้รับ ที่พึงพอใจทั้งสองฝ่าย สอดคล้องกับงานวิจัยของ อุดม คุมา (2555) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของ ผู้นำชุมชนกับประชาชนที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในตำบลพระบาท อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ผลการวิจัย พบว่า ความสัมพันธ์และรูปแบบระบบอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนและประชาชนของชุมชน ตำบลพระบาท อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง เป็นไปในลักษณะเป็นการช่วยเหลือ พึ่งพาอาศัยเอื้อเฟื้อต่อกัน ซึ่งลักษณะดังกล่าวเป็นความสัมพันธ์ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อวิถีชีวิตของสังคมไทยเพราะความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์เน้นความช่วยเหลือเกื้อกูลและการตอบแทน ที่เราเรียกว่า “บุญคุณ” ความสัมพันธ์ในลักษณะเช่นนี้เน้นว่ามีผลดีต่อคนไทยทั้งในด้านสังคมและเศรษฐกิจการเมือง ในส่วนของรูปแบบเครือข่ายโครงสร้างทางสังคม พบว่า พัฒนามาจากระบบเครือญาติ ในชุมชนเป็นส่วนใหญ่ ด้วยความสัมพันธ์ในระบบดังกล่าว จึงทำให้ระบบอุปถัมภ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนยิ่งเกาะเกี่ยวแน่นแฟ้นยิ่งขึ้นนั่นเอง รวมทั้งความ เกี่ยวข้องของความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนกับประชาชนที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น พบว่า หากผู้นำชุมชนมีคุณลักษณะหรือคุณสมบัติและความรู้ความสามารถที่ดีจะเป็นคุณสมบัติที่สนับสนุนให้ประชาชน ในชุมชนมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยผ่านสายสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของกับผู้นำชุมชนกับประชาชน

3. ระดับความคิดเห็นความเกี่ยวข้องด้านความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในชุมชนของตำบลหัวช้าง อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ในภาพรวมมีระดับความคิดเห็นด้านความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในชุมชน อยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ผู้นำชุมชนเป็นผู้ให้ความร่วมมือกับทางราชการในการเผยแพร่ความรู้ด้านการปกครองแบบประชาธิปไตยแก่ประชาชนในชุมชน รองลงมาคือ ผู้นำชุมชนเป็นผู้กระตุ้นเตือนและจูงใจ ให้ประชาชนสนใจต่อข่าวสารทางการเมืองเสมอ ผู้นำชุมชนได้เขียนเรื่องร้องทุกข์ เสนอปัญหาไปยังนักการเมืองท้องถิ่น ผู้นำทางการเมืองและหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พัชรรัตน์ นาวา (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของผู้นำชุมชนกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของผู้นำชุมชนระดับต่าง ๆ ในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน มี 2 ลักษณะ คือ บทบาทที่มีความแตกต่างกันไปตาม สถานภาพ และบทบาท ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ผู้นำชุมชนทุกระดับมีบทบาทคล้ายคลึงกัน ในการสนับสนุน ช่วยเหลือ และเป็นสื่อกลาง ในการสร้างการมีส่วนร่วม ทำให้สมาชิกตระหนักถึงความเป็นเจ้าของชุมชน ซึ่งผู้นำชุมชนและสมาชิกในชุมชนถือเป็น สองปัจจัยสำคัญที่สามารถทำให้ชุมชนพัฒนาได้ แม้ว่าชุมชนมีโครงสร้างพื้นฐานที่ดี สภาพแวดล้อมในชุมชนสมบูรณ์ ทุนชุมชนที่เพียงพอ แต่ถ้าผู้นำชุมชนไม่ให้ความสำคัญต่อกระบวนการพัฒนา และขาดความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชน การพัฒนาก็จะไม่ยั่งยืน ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน คือ ปัญหาความขัดแย้งของชุมชน และปัญหาการพัฒนาคนไม่ทันการเปลี่ยนแปลง แนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน ได้แก่ วิสัยทัศน์ของผู้นำในการเป็นแกนหลักในการพัฒนา สร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นกับชุมชน หลักการมีส่วนร่วม การกระจายผลประโยชน์ และการพัฒนาที่ต่อเนื่องเชื่อมโยงกันทุกมิติ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้นำชุมชนควรสร้างความน่าเชื่อถือของตนเองโดยการใช้คุณลักษณะ เช่น บุคลิกภาพ การศึกษา ความชำนาญ การผสมผสานคุณลักษณะทุกด้านนี้เข้าด้วยกัน

2. คุณสมบัติที่ควรสร้างและพัฒนาให้เกิดขึ้น ได้แก่ ความสามารถในการจูงใจ การสนทนา และแก้ไขปัญหาของชุมชน ความสามารถจัดการกับความแตกต่างทางความคิดและวิธีการทำงานของสมาชิกในชุมชน ความสามารถในการฟัง คิด วิเคราะห์ โดยใช้หลักวิศวกรรมสังคมเข้ามาปรับประยุกต์ใช้ในการทำงานร่วมกับชุมชน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาภาวะผู้นำกับการจัดการความขัดแย้งภายในชุมชน
2. ควรศึกษาคุณสมบัติของผู้นำชุมชนเพื่อสร้างความเป็นที่ยอมรับในชุมชน การทำงานด้วยจิตสาธารณะ

เอกสารอ้างอิง

- กัมพล เพ็ชรล้อมทอง, สุรภา เอมสกุล, และธนัสถา โจรจนตระกูล. (2564, ธันวาคม). กระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืนแบบพึ่งพาตน. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 6(12), 354 - 368.
- จำนวนประชากรของตำบลหัวช้าง. (2565). **ข้อมูลทั่วไปตำบลหัวช้าง อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ.** สืบค้น มีนาคม 28, 2565 จาก <http://www.tambonhuachang.go.th/index.php?op=dynamiccontent&id=24380>.
- ถนิษฐา พึ่งเพียร, และธัญรัตน์ วิเชียรวงศ์. (2563, มกราคม - เมษายน). ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนและการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดอ่างทอง. *วารสารวิชาการไทยวิจัยและการจัดการ*, 1(1), 71 - 81.
- พระครูวาทีธรรมวิรักษ์, พระครูวิจิตรรัตนวัตร, พระครูรัตนสุตากร, และไพรัตน์ ฉิมหาด. (2563, พฤษภาคม). ระบบอุปถัมภ์กับอำนาจการต่อรองของพรรคการเมือง. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา*, 7(5), 62 - 71.
- พัชรรัตน์ นาวา. (2562). **บทบาทของผู้นำชุมชนกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน.** การค้นคว้าอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วินิจ ผาเจริญ, สุริยจรัส เตชะตันมีนสกุล, สถาพร แสงสุโพธิ์, และนนท์ นำประทานสุข. (2565, กรกฎาคม - ธันวาคม). บทบาทผู้นำชุมชนท้องถิ่นในการเสริมสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านโป่งกุ่ม ตำบลป่าเมี่ยง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารสันติสุขปริทรรศน์*, 3(2), 1 - 12.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2561). **การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย.** กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สรายุทธ์ หอมจันทร์. (2563). **ภาวะผู้นำของกำนันผู้ใหญ่บ้านที่ส่งผลต่อการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสุพรรณบุรี.** วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยปทุมธานี.
- อุดม คุมา.(2555). **ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนกับประชาชนที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในตำบลพระบาท อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง.** วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยนอร์ทเชียงใหม่.
- อุราชนก คงกล้า. (2561). ระบบอุปถัมภ์ในระบบราชการไทย: วาระแห่งชาติที่ต้องเร่งแก้ไข. ใน **การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 13 “วิถีนวัตกรรมไทยด้วยการพัฒนางานวิจัย” วันที่ 1 – 2 ธันวาคม 2561** (หน้า 13 - 22). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น.
- Best, J. W. (1977). *Research in Education* (3rd ed). Englewood Cliffs. New Jersey: Prentice Hall, Inc.
- Likert, R. (1976). *Management Styles and The Human Component*. New York: AMACOM.
- Yamane, Taro. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed). New York: Harper and Row Publications.